

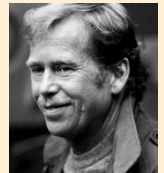

Het was deze gedachte op deze dia die centraal stond in onze woorden aan het slot van ons 25-jarig huwelijksfeest in 1992. Geladen woorden, want nog maar enkele weken eerder was Louise geopereerd. Er was een melanoom verwijderd. De artsen konden – vanwege de afmetingen van het melanoom en het ontbreken van een medicijn en therapie – geen hoopvolle prognose geven. En toch, we vierden het leven – met vrees en onzekerheid – en het waren haar en mijn woorden:

Diep in onszelf dragen wij de hoop.

Het was Václav Havel – van 1989–2003 president van Tsjech-Slovakije – die ons met zijn leven vol hoop inspireerde¹.

Toen Havel over hoop sprak, was zijn toestand heel deprimerend. Hij was een Tsjechische schrijver, maar van 1968 tot 1989 vooral een voor de Tsjechische machthebbers gevaarlijke dissident. In die tijd werd hij – in het diepste geheim en op afstand – geïnterviewd door Karel Hviždala, een in Praag geboren Tsjech die in het vrije West-Duitsland woonde. Havel woonde in het onvrije, communistische Tsjecho-Slowakije; ze waren dus gescheiden door het IJzeren Gordijn, verbonden door een bandrecorder waarvan de tape door het gordijn werd gesmokkeld.

Onze hoop – zo vertelde Havel in dat interview en ik vat nu samen – wordt niet bepaald door de stand van de sterren, noch door de toestand in ons leven, noch door de toestand van de wereld. Je kunt niet een toekomstprognose maken en dan zeggen: nu heb ik wel hoop; of: nu heb ik geen hoop meer. Hoop is (wel of niet) geworteld in onze geest net zoals verantwoordelijkheid in onze geest geworteld is, je bént vol hoop, je bént vol verantwoordelijkheid. Jouw leven wordt gedragen op de vleugels van hoop en verantwoordelijkheid!

Succes is niet het doel van onze hoop, je kunt pech hebben en toch leven met hoop. Door hoop gevoed hebben we wel het vermogen en de wil ons voor iets in te zetten omdat het *goed* is, niet omdat het gegarandeerd *succes* heeft. Hoop is niet hetzelfde als optimisme. Het is niet de overtuiging dat iets goed afloopt, maar de zekerheid dat iets *zin* heeft – ongeacht hoe het afloopt. Hoop en verantwoordelijkheid zijn een levenshouding.

Nu citeer ik Havel: “Ik denk dus dat wij de meest intense en de belangrijkste vorm van hoop uit ‘het bovenzinnelijke’ putten: de enige vorm van hoop die ons ondanks alles overeind weet te houden en tot goede daden weet aan te zetten, en de enige echte bron van de grootsheid van de menselijke geest en van het menselijke streven. En deze hoop is het ook die ons de kracht geeft te leven en het steeds opnieuw te proberen, ook al zijn de uiterlijke omstandigheden zo uitzichtloos als hier te lande.”

Er is inderdaad meer dan het tastbare en zichtbare: het ‘bovenzinnelijke’ waarover Havel spreekt. Ieder van ons mag en kan dat voor zichzelf invullen: dáaraan ontleen ik hoop en verantwoordelijkheid.

Diep in onszelf dragen wij de hoop. Ik schrijf deze woorden na een – maatschappelijk gezien – voor velen buitengewoon turbulent weekend. Voor het eerst sinds enkele jaren hoorde ik weer een leider, een ‘president elected’, spreken over hoop en verantwoordelijkheid. ‘Ik beloof om te verbinden, niet om te verdelen. [...] We moeten onze ziel herstellen. [...] Jullie hebben gekozen voor *hoop*, eenheid, fatsoen, wetenschap en ja... de waarheid. [...] Er is een tijd om te bouwen en er is een tijd om te helen. Nu is de tijd om te helen.”

Meer nog dan door de woorden van Biden, werd ik geraakt door die geweldige vrouw Kamala Harris. Ze maakte zich geen illusies, ze droomde niet van toekomstig succes, waaraan ze hoop zou kunnen ontleenen. Ze wás hoop, ze wás verantwoordelijkheid, juist in deze door haar uitgesproken woorden: “De bescherming van onze democratie vraagt strijd en offers.”

Ze voegde er aan toe: “Daarin ligt vreugde.”

Ik las die woorden op maandagmorgen in mijn krant Trouw² en viel stil: “*Daarin ligt vreugde.*” Ik zocht op YouTube naar haar speech, want die woorden had ik net níét gehoord. Daar stond een wilskrachtige, succesvolle vrouw die – als het gaat om het behoud van echte democratie – spreekt over strijd en offers en daarin vreugde ervaart.

Het was haar aan te zien.

Haar woorden herinnerden mij aan een eeuwenoud joods feest, *Simchat Thora – Vreugde der wet*. In de joodse traditie worden de twee eerste bijbelboeken – met daarin de wordingsgeschiedenis van het Joodse volk en de wetten – dagelijks gelezen. Als het boek Deuteronomium uit is wordt feest gevierd om daarna opnieuw te beginnen met Genesis 1. Zoals het lezen van en proberen te leven naar de Thora een cyclisch proces is en vreugde schenkt, zo is dat ook met de hoop. Succes kun je wel als einddoel (proberen te) bereiken, hoop niet. Je leeft elke dag opnieuw met hoop en vanuit die levenshouding doe je dat wat zin heeft en geeft. Als dat om een offer vraagt dan ligt daarin vreugde, zegt Kamala Harris.

Door haar woorden wist ik het antwoord op een heel andere vraag. In coronatijd worden onmiskenbaar offers gevraagd. Die offers hebben zin. Hoe komt het dat *volwassen* mensen, oud en jong, die tijdelijke offers ter wille van anderen niet kunnen of niet willen brengen? Weegt voor hen de vreugde die je kunt ervaren door iets zinvols te doen voor anderen, de samenleving niet op tegen het jezelf tijdelijk ontzeggen van de luxe van een ‘plezierig’, niet zelden hedonistisch leven? Om de woorden van Harris te parafaseren: “De bescherming van een humane samenleving vraagt soms strijd en offers. Dat geeft vreugde.”

Vreugde ervaren aan strijd en offers is alleen mogelijk als wij leven vanuit hoop en verantwoordelijkheid.

Is dát het geheim van mensen die betekenis hebben? Dat ze soms, misschien maar één keer in hun leven, woorden uitspreken of opschrijven die genoeg zijn om richting te geven aan onze eigen levenshouding, ons handelen?

Door hoop gevoed hebben we het vermogen en de wil
ons voor iets in te zetten omdat het *goed* is.

Václav Havel:

De bescherming van onze democratie vraagt strijd en offers.
Daarin ligt vreugde.

Kamala Harris

1. In 1992 vond ik de toen aan Havel toegeschreven en door ons geciteerde woorden op het internet. Later verschenen deze woorden opeens als het begin van een gedicht dat van Havel zou zijn. Nog steeds wordt dat geschreven hoewel overtuigend is aangetoond dat het gedicht niet van Havel kan zijn. Het interview met Havel waarop ik deze blog baseer is in boekvorm verschenen (*Verhoor op afstand*) en nog verkrijgbaar.

2. Column van de door ons zeer gewaardeerde Steven Akkerman: *Vreugde*, pagina 2 van Trouw, 09-11-2020

Muziek: 1. Even behoefte om te mijmeren over wat je las? Dat kan gedurende bijna 4 minuten heel goed met dit prachtige *Adagio uit Celloconcert RV 419 van Antonio Vivaldi*. Luister [hier](#)

2. Ik weet het, ik heb het eerder in een blog opgenomen. Maar het is zó mooi en het past zó goed bij juist deze blog. Waarom zou ik niet herhalen wat mooi is? Luister en kijk [hier](#) naar *Hoop* van en door Louis van Dijk.